

Gojko Đogo još nema knjigu stihova mada je to davno zaslužio, mada mnogom svojom pesmornim učestvovanju u onome najboljem što je mlada generacija srpskih pesnika ispisala. Još od prvih pesama u mostarskoj *Mladoj Hercegovini*, pre podošta godina, do ovih dana u kojima se dosta retko javi u *Vidicima*, *Poljima*, *Studentu*, *Književnim novinama*, bržljiv čitalac mogao je primeti da se u mnoštvu pesama i pesniku Dogove pesme skoro uvek izdvajaju nečim što pre nismo čuli. Nedugo je potrajan onaj zanos i požar u prvim pesmama, ona vrelina hercegovačkog podneblja pod kojom se sve pretvara u sunčeva iskru. Najprije sklon estradi i igrađarima, nesputan, razuzdan, razudeo stih i ovalne forme, vremenom se Gojko Đogo zatvarao u ljustru samoće i preispitivanja svega što je kazano i nekazano, javljajući se svake godine rede ali pesmama u kojima se mogao nazreti pesnikov rast i dozrevanje. Klončići se generacijskih uzbuđenja i palivatri, čaršijske jatobitmenštine koja je naškodila i sada Škodi toljkim srpskim pesnicima, ovaj pesnik je bržljivo školovao svoj dar, da bi istakao svoj izraz svoj način pevanja, po kojem se sve širem i glasnijem zboru mladih može uvek prepoznati.

Gojko Đogo kazuje većiti čovekov nemiraj i neprekidnu nevericu u svet pod čijim nebom obitava. Da bi se odbranio i zaklonio od bola svakodenjnih kliša stvari, on je izmislio zemlju *Nigeland* do koje se godinom putuje a nikad ne stiže. Ali imperativ putovanja traje u čoveku sve dok je srca u njemu, i reči, i traganja za pesmom koja se ne ume ili ne može izgovoriti:

Patica srca nema,
Čovek iuta ona leti.

Sve je u Dogovim pesmama u pokretu, i nedolgrane duše onih koji sniju na Nagorčkom groblju, i zvuci šuma u koje nismo kročili ali ih u sebi osećamo kao prolećni stidi stare kože, i imaginarni jedrenjaci kojima se preseljavaju svetovi u svetove. U magli stvari i šumova pesnik jedri bez jedra i bez kormila ka nekom svetu u kojem lobanje svih zvona ko stete šume, spremam da nikada ne stigne u Nigeland. I sam će sebi reći, mirno, ledeno:

Putuj odavno mrtav
Ko veliki paprtnici zmaj na nebu
Kome dete užuci čas pušta čas tegli —

Književni Kimenik

GOJKO ĐOGO

16-75147783

osetivi ruku deteta, ruku gladi za novim, u svemu čemu prilazi. Nema mira među jedrenjacima onih putnika u Dogovim pesmama koji traže daleku obalu u magli / Koja taj i budući oblik stvari. I niotkuda nema mira, a pesma mirno teče.

Ovog pesnika privlače egzotični severni svetovi pingvina, tuga tih čovekolikih ptica koje su osuđene na onu crno-belu odoru kao na dva neumitna čovečija lica. Dogo oduvek pokušava da u svojim pesmama izmiri dve polarnosti sveta, ili život i smrt, ili obrob i zlo, ili *Led i žar*. A pingvin kao da sve izmiruje u svojoj gordoj i dostojanstvenoj uspravnosti i čutnji. Ne pingvin u stvari već te dve strane koje se harmonično spajaju u život. I do tavori samotni svet pingvina na nekom uneviđ otoku —

*Na zemlji ljudi bruse zube
I kao čigjevi krda razdržu jedni druge
Ali radost i smrt nit leće nit bole
Ledeni bregovi topio šume*

Pesnik ne nalazi leka zemlji van Nigelandu. I u dalekim peščarama kojima danonapočno hodi Dogo. *Beduin* sa teškim burnusom svestan da neće stići jer svetlost kratko traje, nema smirajućeg čovekova obmanu. U jednom tavnom distihu kaza na tuga sve zemnosti:

*Ovde s ranom rada što se rada
Ubija se ko je ne podnosi*

Gojko Đogo je ostvario onaj rafiniraniji spoj racia i emocije u poeziji koji mnogim mlađim srpskim pesnicima, isuviše ponesenim vatrom emocije, nedostaje. On govori odmereno, kao da reči baca na terazije, probrašim, štredim jezikom i s osećajem za celinu u pesmi. Naginje u dana u dan sve više refleksiju, zapostavljajući donekle svoju tananu i proverenu lirsiku žicu. (*Zvone ivaničke zvezde / Snegovi snegovi snegovi*) Uz Nikolu Višnjića koji je najrefleksivniji od mlađih u srpskoj literi, Dogo je dosta blizak novim tokovima hrvatske poezije. Nerimovane strukture, izglađenost stiha, sažetost misli, ideja koja provjeva pesmom, sve čim bi okarakterisali na primer. Saboli ili Bošnjaka, može se naći u svim skoro Dogovim pesmama. On je sasvim izbegao opasnu boljku pevackavosti, izgradivši vanredan osećaj za tok misli u stihu. Misao u Dogovim pesmama ističe iz stiha u stih nepremitno i nenametljivo, ne došavši u priliku da se protumači kao kvaziflorofiranje. Jer Dogo svakog skoro misli navuče bogato pesničko ruho, okuje je metaforama ili je preloči u simbole. Poslušajmo kako teče ova strofa:

*Putnik u glavi nosi zvezdu
Zver koja čuva podstot poraza,
Moj burnus je od njenog krzna
Teža je žrtva nega obmana.*

Misao je kazana postupno, odmereno, bez hipertenzije i patetike. Ponekad samo Dogo pribegava eksklamacijama i nesu-

visloj retorici, kao u pesmi *Obelisk* (Književne novine 288/66), gde tvori bizarre i neskladne sklopove reči, stihove starog prizvuka (*Nativen anđele gore zvezde gore ili A luda ptica peva o slobodi*) patetično-ironične prizive kao *Smrt deveta rupe na svirali i sl.* Retki su ti trenuci kada odstupa od svoje proverene kolotečine.

Najbolje što je do sada napisao, po našem mišljenju je pesma *Nagorčko groblje* objavljena u *Vidicima* 102/66. Imaju u našoj mlađoj poeziji svega još dve tako lepe pesme koje, opet na sasvim različite načine, govore o tuzi starih i sumornih groblja. To su rasklašni i lepi *Epitet* sa *Karanškom groblja* Ljubomira Smilovića i skladni i tina *Sonata za staro groblje na Sustepanu*, hrvatskog pesnika Tončija P. Marovića. Dogovo *Nagorčko groblje* daleko je bliže Marovićevom *Sonati*. I on, kao i Marović, pomalo himničkom inkantacijom izgovara reči o tišini starog groblja. Dok Marović meditira, međutim, o mrtvima (*Nika ne bi smio iskapati mrtve / Jer možda jesu samo zato da ih nemamo*), Dogo govori o jednom jedinom danu koji se nad humkama dešava. On izgovara tišinu Nagorčkog groblja dok *Študen* lepiše pesmu nego na izlasku sunce... / *A mogile bele kao albatrosi / Krilima sek u tase vetrata.* U Jutro na Nagorčkom groblju pesnik sebi govori:

*Stušati nemoj, čuti nećeš
Onu pesmu
Što se celog veka ko smola talozi u vhu*

iako je i dalje sav pretvoren u uho, u prisluhu davno mrtvih glasova. U Podne nema ljudavu a cveta beli jasen na Nagorču. *Samo bolest između obala.* U Veče: *Noć puni praznine i letaću svija krila / Teško perje pada po kamenju.* U Ponoc:

*Tišina
Nema lepe smrti
Od tog zvuka u twojoi glavi*

To se javlja glas pesme da kaže tu muziku sa Nagorča kojoj se ne može odoleti. Muziku tišine.

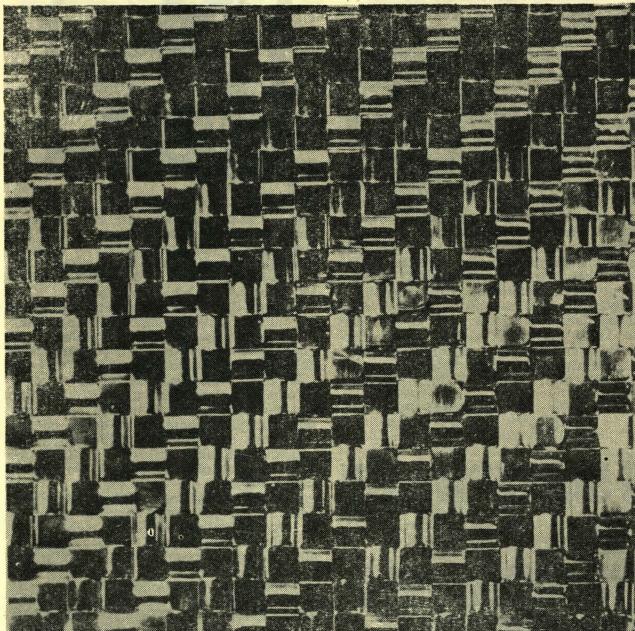
Pesma *Nagorčko groblje* sadrži u sebi sve kvalitetne Dogove poezije, ranije već apostrofirane. Bonog zvuka, prigušene tuge, ona govori kao izvan sveta, kao iz Nagorča. I iz nje samo bije tišina. Podeš je za zvukom koji se izmice, utonuće u modri krug pesme —

*I pre nego sviju senku shvatit
Na tebe će da se srči.*

Pero ZUBAC

lingvistika i poetika romana Jakobsona

16-75147271

Učinjen je jedan značajan po-kušaj približavanja tekovina no-ve jezičke nauke širem krugu čitalaca. To je knjiga „Lingvi-stika i poetika“ u izboru Milke Ivić i Sretena Marića. Pojavila se u trenutku kada su neke od ovih tekovina već dobile potvrdu i u drugim naučnim domenima (medicini, psihologiji, logici); u trenutku kada se pojavljaju i novi oblici teorijskog i metodološkog pristupa jeziku koji će, po svemu sudeći, biti od daleko-sežnog značaja za razumevanje fenomena komunikacije, pa i sa-mog misionog procesa (generativna gramatika Čomskog). Ovaj izbor naučnih tekstova uveče-čiće upravo u onoj oblasti lingvi-stičkog rada i delovanja koja je u velikoj meri osigurala da-našnji razvojni stepen jezičke nauke: prikazade, u meri koja je bila moguća, naučno stvarala-što slavnog lingviste, slaviste i kulturnog pregaoca — Romana Jakobsona.

Roman Jakobson je predstavnik klasičnog strukturalizma u lingvistici. Oblik *strukturalan* ima svoje poreklo u reči struk-tura. Termin je lansirao dvadesetih godina ovog veka i vezan je za različite domene nauke i umetnosti. „U lingvistici on označava u prvom redu organizaciju jezičkog sistema tj. splet odnosova svih onih pojedinstvo koje čine ukupnost sistema. Jezička nauka koja je u temelje svoje teorije položila uverenje da je jezik komunikativni sistem čiju strukturu treba ispitati dobiti je odgovarajuću kvalifikativnu od-redbu — strukturalna lingvistika (s odgovarajućim terminom struk-turalizam) za pravac mišljenja i rada na jeziku koji neposredno proizlazi iz ovakve fundamentalne teorijske postavke“. Pri tom je njen naučni metod ispitivanje jezičkih fenomena, shodno opštim metodološkim principima XX veka, postavio kao neophodnost izdavanje (apstrahovanje) bitnog od nebitnog, opštег od pojedinačnog, invarijantnog od variabilnog“ (M. Ivić, *Predgo-vor*).

Kao što je tačno istakao Pavle Ivić „Jakobson je prvi lansirao termin *strukturalni metod*, ali on nije pripadao generaciji koja je započela primeniti tog metoda u lingvistici, već generaciji koja je ostvarila njegovu pobedu u ce-lom svetu“. Radovi u ovom izboru infor-

muši u prvom redu o Jakobsonovim zaslugama na polju razvijanja fonološke teorije, o njegovom interesovanju za jezičke zakone univerzalnog karaktera, o ljubavi za fenomene poetskog, o širini naučne radoznanosti, o dubini znanja, o strinjivosti opservacije. Veliko interesovanje za poe-ziju, Jakobson je poneo još iz svogih mladih dana kada je učestvovao u radu Moskovskog „kru-

žaka“. Kao čovek bogate kulture i širokog interesovanja za sve grane umetnosti, Roman Jakobson lako pronalazi metodska rešenja za svoje poeteške analize kojima je cilj dokazivanje rela-cije između jezičkog sredstva i poetskog efekta. Jakobson sagleda pesme sa raznih nivoa, začim po-kuje kako se ti nivoi suseljavaju i uklapaju u jednu celinu. Njegov metodološki pristup pesmi nala-

že najpre analizu sa gramatičke tačke gledišta, a zatim i iz perspektive semantičkih odnosa raznih delova pesme. U nizu rado-va sabranih u ovoj knjizi, Jakobson tako potvrđuje svoju mišao da je jedina pravilna teorija metrike ona koja polazi od sve-strane analize jezičkog sredstva. Za našeg čitaoca, naviknutog na drukčiji, u prvom redu emocijonalni — impresionistički pri-

stup književnom delu, otkrivanje ovakvih mogućnosti proveravanja umetničkog doživljaja kroz egzaktnost jezičke činjenice, predstavljajuće svakako svojevrsno obogaćenje.

Početkom ovog veka slavni Švajcarac Ferdinand de Saussure, uveo je termin *fonema* za označavanje glasa upotrebijenog u komunikativne svrhe. Zavladalo je uverenje da je fonema najmanja jezička jedinica, atom jezičkog tkiva komunikativnog značka. Na polju fonologiju (nauka o fonemama) Jakobson je izveo revoluciju: njemu je uspešio da razbiji atome jezičkog tkiva pravodiranjem u svet jedinica od kojih su oni sačinjeni. On je dokazao (a aparat za fonetiku su to i potvrdili) da fonema nije najmanja jezička jedinica iskorišćena u procesu sporazumevanja. Fonema je, u stvari, skup određenih artikulaciono-aku-stičkih osobnosti koje mi registrujemo kao komunikativne signale. Studija „Fonologija i fone-tika“ uveće čitaoca u ovo izvan-redno Jakobsonovu otkriće koje je bilo od ogromnog značaja u mnogom pogledu. Čitalac ne treba da očekuje da ove knjige da će mu u potpunosti otkriti sve tajne fonologije, svu raznovrnost i značaj Jakobsonovog rada, sve domete lingvističkog strukturalizma, kao što je to naglašeno u *Predgovoru* Milke Ivić. Neke od najdragocenijih Jakobsonovih stranica nisu prisutne u priloženom izboru zato što bi se za praćenje suviše stručnog izlaganja tražila odgovarajuća stručna sprema kojom raspolaže samo

Nauka i naučne istine, čini nam se, danas brže no ikad nalaze svoje potvrde i prevazilaženja. I tako strukturalan pogled na jezička fakta u našoj domaćoj lingvističkoj sredini još nije kako treba ni poznat ni usvojen, on na drugim stranama u svetu nosi već naziv klasičnog lingvističkog metoda koji se postepeno i prevaziđa. Izbor „Lingvistica i poetika“ doprineće, nadajmo se, da se kod nas konačno afirmise jedna blistava naučna epoha koju je nemoguće mimoći u daljem razvoju lingvističkog rada. Već sam zlog te svoje misije ova značajna knjiga zaslužuje pažnju javnosti.

Svetlana VASILJEV